

TEVFİK FİKRET VE ATATÜRK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

M. VEHBİ TANFER *

Tarih bir anlamda, büyük adamların eseridir. Milletlerin önemli bir övünme kaynağı da, tarihlerinde yetişmiş olan büyük adamlarıdır. Büyük adamlar yetiştirmiş olan milletler, milletçe, diğer dünya milletlerinin de gözünde yücelirler.

Türk tarihinde de, insanlığın ortak malı olma onuruna erişmiş büyük insanlar vardır. Düşünce, kararlılık, eylem ve öncü kişilik gibi yönleriyle Tefik Fikret, gerek Türk tarihi ve gerekse dünya tarihi içindeki mümtaz yerini almıştır. "Tefik Fikret kimdir?" diye bir soru sorulsa, bu soruya verilebilecek en gerçekçi cevap, sanırım, "Türk İnkılâbı denilen köklü değişimin tarihsel kökenleri içinde, düşünce alanındaki en büyük temel taşlarından birisidir" diye verilecek cevap olabilir. Gerçekten de, hiç tereddütsüz söylenebilir ki, Türk İnkılâbı'nın önderi, yaratıcısı Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda, en etkili rolü oynayanlardan ve O'na ışık tutanlardan birisi de, Tefik Fikret'tir¹.

Sadece bu yönüyle bile, Türk Milleti Tefik Fikret'e çok şey borçludur.

O, sadece yaşadığı dönemin ve ortamın insanı değildir. İlerici ve çağdaş düşünceleriyle günümüzde yol gösteren, gelecekte de yol gösterecek bir insandır.

Gerçek adı Mehmet Tefik olan büyük şair, 1 Ocak 1867'de, İstanbul'da doğmuştur. 18 Ağustos 1915'te, henüz 48 yaşında iken hayata gözlerini kapa-

* Atatürk Araştırma Merkezi Asli Üyesi.

1 Tefik Fikret'in düşünsel yönden Atatürk üzerindeki etkisi için bkz: Şerafettin Turan, **Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar**, TTK yay., Ankara, 1982, ss. 6-8.

mıştır². Fikret'in yaşadığı dönem, Türk tarihinin tanık olduğu belki de en çalkantılı dönemdir. Daha açık bir deyimle bu dönem, siyasal ve askerî yönlerden Osmanlı Devleti'nin büyük bir çöküntüye uğradığı, kültürel ve toplumsal yönlerden de, köklü bir değişim ve dönüşümün yaşandığı, arayışların hızlandığı bir dönemdir. Bu dönemin en göze çarpan yönü, II. Abdülhamit'in baskı rejimi ve bu baskıya karşı Türk aydınlarının mücadelesidir. Pek çok alanda görülen gerileme, sosyal yaşamdaki aksaklıkların ortaya çıkmasına, genel ahlâkın bozulmasına, rüşvet, iltimas, sansür, ihbar vb. kötü ögelerin belirmesine neden olmuştur. Pek çok Türk aydını, bu kötü durumun düzelmesi için fikir üretmiş, çetin mücadeleler vermiştir. Baskı rejimine karşı örgütlü bir muhalefet oluşturma, sosyal ve siyasal bozuklukları ortaya çıkarıp eleştirme, geleneksel yapıyı devam ettirmek isteyenlere karşı yeni bir düzen arayışına yönelme, anayasal rejimin gerçekleşmesi için mücadele, bu dönemin belli başlı özellikleridir. Bir anlamda entelektüel Türk aydını, gerçek yönden bu dönemde ortaya çıkmıştır³. Tefik Fikret de, kendi döneminin ve toplumunun bir aydını olarak, böylesine karmaşık unsurların etkisi altında, istibdat rejimine karşı baş kaldırmış, sosyal problemlerin çözümü için düşünceler üretmiş, bu çabalarında ise, akıl ve bilimi rehber olarak almıştır. Bağnaz ve geri düşünceye karşı vermiş olduğu mücadele ile de, devrinin aydınları içindeki mümtaz yerini almıştır.

Ülkücü bir şair olan Tefik Fikret, düşüncelerini, arzularını, kırgınlıklarını ve doğruluğuna inandığı şeyleri, şiirleriyle dile getirmiştir. Biz, O'nun ne derecede güçlü bir şair olduğunu ele alma amacıyla değiliz. O'nu edebiyat tarihçileri kuşkusuz ki baş köşeye oturtacaklardır. Burada amaç, O'nun dönemini ve geleceği etkileyen düşünce ve kişilik yapısını ele almak ve bu özelliklerinin Mustafa Kemal Atatürk üzerindeki etkilerine değinmeye çalışmaktır.

Bugüne kadar, Türk Düşünce Tarihi'nin en önemli simaları arasında, Tefik Fikret'in de yer almasının nedeni, O'nun toplum sorunlarına yaklaşımındaki ileriye dönük özellikleridir. İçinde yaşadığı topluma iletmeye çalıştığı bildiriler, günümüze kadar uzanan tartışmalara zemin hazırlamıştır. Batı dünyasına bakışı, düşünce özgürlüğü anlayışı, insana ve insanlığa

2 Yaşam öyküsü için bkz.: Mehmet Kaplan, **Tefik Fikret**, K.B. yay., Ankara, 1986; **İslam Ansiklopedisi**. "Tefik Fikret" maddesi.

3 Bkz.: Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, İstanbul, t.y.; Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, TTK yay., Ankara, 1984.

verdiği değer, eğitim anlayışındaki çağdaşlık gibi konuları içeren özgün yorumları, çağında olduğu kadar günümüzde de ilgiyle anılmaktadır. Toplumsal yapının çürümesinde süregelen bir hastalık olan rüşvet, adam kayırma, bağınazlık, düşünceye ve özgürlüğe vurulan zincir gibi olumsuz etkenleri şiirlerinde, özel yaşamındaki tutum ve davranışlarıyla ele alan, böylece toplum içinde bireyin, toplum sorunlarıyla ilgilenmesi çağrısında bulunan kişidir Tefvik Fikret. Kişisel çıkarlarını kamu çıkarlarının üstünde gören, bu nedenle de gerçek görevlerinden çok, kendi keselerini doldurmak için çalıp çırpın asalak zümrelere söylediği şu dizeler oldukça anlamlıdır:

Bu harmanın gelir sonu, kapıştırım gider ayak,
Yarın bakarsınız söner, bugün çatırdayan ocak,
Yiyin efendiler yiyin, bu hân-ı iştaha sizin,
Doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyin.

Toplumun bünyesini kemiren bu tür hastalıklar, O'na göre geri kalmışlığın başlıca nedenidir. Toplum baskı, gerilik, yobazlık, adaletsizlik yüzünden ezilmiştir. O'nu bu sefil durumdan kurtarmak için, gerikalmışlık çemberinden çıkarmak, bunun içinde akli ve bilimi rehber olarak almak gerekmektedir. Ama bunu, istibdat rejiminin baskısı altında ezilmiş toplum, mevcut durumuyla nasıl becerebilirdi? İşte bu noktada Fikret, Türk Düşünce Tarihi'nde ilk kez "Gençlik" kavramını ele alarak, toplumun yenibaştan düzenlenmesinde büyük bir misyon yüklemiştir. İlk kez O, eski düzenin savunuculuğunu yapan eski düşüncelerin bir umut kaynağı olamayacağını görmüş, yepyeni bir ülküye yönelmiş gençliğin toplumsal yapıyı yeniden kuracağına inanmıştır. Nitekim, Halûk'un Defteri ve Rübâb-ı Şikeste adlı şiirlerinde, gençliğe yol gösterme düşüncesi egemendir. Edebiyat tarihçisi Mehmet Kaplan'ın da vurguladığı gibi; Fikret, oğlu Halûk'un nazarında bütün bir Türk gençliğini düşünür ve memleketin onlar sayesinde ilerleyeceğine inanır. "Ferda" şiirinde, o günün gençlerine seslenir. II. Meşrutiyet hareketi ile memlekette yeni bir devir açılmıştır. Yapılan "teceddüt" ve "inkılâp" gençlik içindir. Gençlerin elinde, geleceği yaratmak için cennet kadar güzel bir vatan vardır ama, onun varlığı tehlikededir. Vatani korumak, gençlerin vazifesidir. Gelecek, ancak onlar için vardır⁴.

Gerçekten de Tefvik Fikret'in şiirlerinde işlediği konuların başında, gençlik kesimine ait olanlar özel bir yer tutar. Çünkü O, eskimiş zihniyetleri

4 Mehmet Kaplan, a.g.e., s. 30.

bütünüyle terketmesini istediği dinamik gençlik grubunun, toplum sorunlarına yeterince eğilecek bilince erişememiş oluşunun acısını yüreğinde duyar. "Genç" demek, kuşkusuz ki "genç fikirli" demektir. "Genç fikirli" ise, yenilik rüzgârlarını içine sindiren, ahlâklı olan, yılmadan usanmadan doğru bildiği yolda yürüyen, asla ve asla boyun eğmeyen, bütün yaşamında yalnızca aklı ve bilimi rehber edinen kişidir. Böylesine vasıflarla donanmış "fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" gençlik, Tevfik Fikret'in umut bağladığı tek güçtür. Arzuladığı, idealindeki gençlik budur; kafasında hep, birgün bu gençliğin dünyayı yeniden kuracağı düşüncesini muhafaza eder. Yaşça genç olanlar çoktur; ama ne var ki, O'nun arzuladığı genç insan tipinin uyanmasına köhne sistem, geri unsurlar, çağdışı eğitim, Ortaçağ devlet düzeni bir türlü izin vermemektedir. Fikret, böyle bir gençliğin uyanmasının bu denli gecikmiş olmasının acısını yoğun biçimde duymaktadır ve:

Siz, ey fezâ-yı ferdânın,
Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın,
Ümidimiz bu, ölürsek de biz yaşar mutlak,
Vatan sizinle şu zindan karanlığından uzak.

dizeleriyle adeta haykırır⁵.

Toplumsal değişmeler, toplum kesimlerindeki değişme bilincinin oluşmasıyla gerçekleşebilir ve bu, bir insanın yaşamına göre oldukça uzun bir süredir. Açıkça şunu söyleyebiliriz ki, Tevfik Fikret'in umut bağladığı güneş, Mustafa Kemal'den başkası değildir. Ancak Mustafa Kemal Atatürk ve O'nun gerçekleştirdikleri, Tevfik Fikret'in arzularını yerine getirebilmiştir.

Ünlü "Ferdâ" şiirinin sonunda Fikret şöyle sesleniyor:

Yükselmeli, dokunmalı alnın semalara,
Doymaz beşer dedikleri kuş itilâlalara,
Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır,
Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır⁶.

Gençlik, yani Fikret'in deyişiyle o "fezâ-yı ferdânın küçük güneşleri" birer birer nasıl uyanacaklardı? Her genç bir güneş gibi parladığında, dünya

5 Rûbab-ı Şikeste'den; feza-yı ferda: geleceğin dünyası, uzayı.

6 Haluk'un Defteri'nden; beşer: insanlık, itilâ: yükselme.

aydınlığa boğulacak, karanlıklar sona erecekti. Ama, bu güneşlerin karanlığı sona erdirmeleri için neler yapmak gerekiyordu? Bu noktada Fikret, millî ve çağdaş eğitimin gerekliliğine inanır. Kendisi de, şiirleriyle gençliğe rehber olan, ışık tutan bir eğitimciydi. O zamana değin kimsenin bu denli yalın biçimde seslenme gereğini ve cesaretini bulamadığı toplumsal sorunlara cesaretle eğilmiş, bu sorunların düzeltilmesi için gençliği göreve çağırmıştır. Arzu ettiği toplumsal düzeni kuracak olan gençliğe, gelecekte oynayacakları rol hakkında, onlara cesaret ve umut verecek dizelerle seslenmiş ve gelecek günlerin oluşumunda, gençliğin olumsuz rollere de alet olabileceğini hesaba katarak, onları şu dizelerle uyarma gereğini duymuştur:

Ferda senin dedim, beni alkışladın; hayır,
Herşey senin değil, sana ferda vediadır,
Herşey vediadır sana, ey genç unutma ki,
Senden de bir hesap arar, ati-i müşteki.
Maziye şimdi sen bakıyorsun pür-intibah,
Ati de senden eyleyecek böyle iştibah.

Buna benzer uyarılarını çeşitli dizelerinde yineleyen Fikret, yıllar sonra ölümsüz bir seslenişte anıtlaşacak olan Atatürk'ün Türk Gençliği'ne Hitabe'sindeki inanç ve güven dolu anlatımını da müjdelere gibidir. Gerçekten Fikret, bu inanç ve güvenle gençlere: "Gençler, bütün ümid-i vatan şimdi sizdedir" diye seslenir⁸.

Geleceği elleriyle kuran gençlik, ancak çağdaş bir eğitimle yetiştirilirse, istenilen misyonu üstlenebilir. Bu nedenle gençliğe bilimin en son buluşları öğretilmelidir. Gençlik çalışmalarında bilimsel yöntemi benimsemelidir. Çalışmanın ve bilimin gösterdiği yolda ilerlemenin önemine değinirken, Batı Dünyası'nın bilim yolunu izleme ve çalışma yöntemlerine de parmak basan Tevfik Fikret, bir gün fennin şu siyah toprağı altın yapacağına, "irfan" gücüyle herşeyin olacağına inanır.

O, güçlü bir dava adamıdır. Belirgin bir özelliği, inandığı bir davayı azimle ve inançla sürdürmek ve öncülük etmektir. "Halûk'un Vedar" adlı şiirinde, oğluna şöyle seslenmektedir:

7 Haluk'un Defteri'nden; müşteki: şikayetçi; intibah: uyanma; iştibah: şüpheleniş.
8 Haluk'un Defterinden.

Koşan elbet varır, düşen kalkar,
 Kara taştan su damla damla akar,
 Birikir, sonra bir gümüş göl olur,
 Arayan hakkı en sonunda bulur⁹.

O'nun inandığı bir dava uğrunda, ne denli güçlü bir kişiliğe sahip olduğunu, gazeteci-yazar Hüseyin Cahit Yalçın şöyle anlatır: "Padişah II. Abdülhamit'in tahta çıkışı yıldönümüne rastlayan bir gecede yaptığım mehtap gezisini kendisine anlatayım dedim. Aldığım karşılık şu oldu: 'Ben böyle gecelerde evimde mum bile yakmam'. İşte Fikret, böylesine güçlü ve inançlı bir dava adamıdır. O, bütün yaşamını vatanına, milletine hasretmiş bir fedai ve bir büyük idealisttir.

Millî Eğitim eski bakanlarından Hasan Âli Yücel de, Tefvik Fikret'in üzerinde durduğu konuları "ahlâksal, siyasal, dinsel alanlar" diye sıralar ve O'nun bu alanlarda bir ömür boyu sürdürmüş olduğu savaşımı üç bölüme ayırır: 1- Bağnazlığa karşı savaş, 2- Baskı yönetiminden nefret, 3- Ahlâksızlığa karşı açtığı savaş¹⁰.

Türk Milleti'nin kurtarıcısı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ölümsüz önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce yapısının ve kişiliğinin oluşumunda, Tefvik Fikret'in büyük bir rolü olmuştur. Öyle ki, her ikisinin de düşünce ve eylemlerinin karşılaştırılmasının sonucunda, Fikret'in arzuladığı genç tipinin Atatürk'te toplandığı ve Türk Devrimi'nin de, Fikret'in istediği sosyal değişmelerin gerçekleştiği bir hareket olduğu ileri sürülebilir. Daha başka bir deyişle; "Siz ey feza-yı ferdanın küçük güneşleri / Artık birer birer uyanın" diye haykırırken Fikret'in, o küçük güneşlerden yapmalarını istediği şeyler, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk İnkılabı'nı gerçekleştirmesiyle yerine gelmiştir. Kaldı ki, Fikret'i düşünce bütünlüğü ile Atatürk o derece benimsemiştir ki; "Fikret kimdir biliyor musunuz? O'nu tanıyanlar, benim ne yapmak istediğimi kavrayacak kimselerdir" sözü, Atatürk'e aittir¹¹. Enver Ziya Karal da, düşünce alanında Atatürk üzerinde en çok etki yapmış olan kişinin Tefvik Fikret olduğunu belirtir ve O'nun Sis, Tarih-i Kadim ve Ferda manzumelerini Atatürk'ün gönlüne yazdığını

9 Haluk'un Defteri'nden.

10 Cumhuriyet, 18 Ağustos 1957.

11 Bkz.: Seyit Kemal Karaalioğlu, Atatürk: Hayatı, İlkeleri, Devrimleri, İstanbul, 1984, s. 158.

söyler¹². Atatürk'ün pek çok özel toplantıda bu şiirleri ezbere okuduğu bilinmektedir. Şaadettin Kaynak'ın aktardığı bir anekdottan da görüldüğü gibi; "Tevfik Fikret'in Tarih-i Kadim'i yok mu; işte O, dünyada yapılması gereken bütün inkılâpların kaynağıdır" değerlendirmesini Atatürk, büyük bir coşku içinde yapmıştır¹³.

Atatürk'ün öğrencilik yıllarında Tevfik Fikret'i okuduğu ve ondan daha bu genç yaşlarındayken büyük ölçüde etkilendiği bilinmektedir¹⁴. O, I. Dünya Savaşı'nda XVI. Kolordu Kumandanı iken, Doğu Anadolu'da, 7 Kasım - 25 Aralık 1916 günleri arasında, Tevfik Fikret'in Rûbab-ı Şikeste'sini okumuştur¹⁵. Özel kitaplığında ise, Fikret'in Rûbab-ı Şikestesini ile, Haluk'un Defteri adlı eserlerini görmek mümkündür¹⁶. Osmanlı Devleti'nin ve Türk Milleti'nin en karanlık günlerini yaşadığı Mütareke Dönemi'nde, yani 1918'de, Fikret'in ölümünün üçüncü yılında, yanında Süleyman Nazif ve Faik Ali de olduğu halde, Fikret'in müze haline getirilen evini, yani Aşiyân'ı ziyaret etmiş; arkadaşlarıyla birlikte, müzedeki özel deftere şunları yazmıştır: "Tavâf-ı tahatturunda bulunmakla mübâhi perestîşkârân-ı Fikret". Günümüz Türkçesi ile anlamı şudur: "Anma ziyaretinde bulunmakla kıvanç duyan Fikret dostları"¹⁷.

Kendisine "Fikret dostu" deyimini yakıştıran Atatürk, bu ziyarete giderken, Harbiye'den Manej Hocası Emin Bey'e rastlamış ve "Ben inkılâb ruhunu ondan aldım. Ziyaret edeceğim yerlerin başında elbette ki Aşiyân gelir" demiştir¹⁸.

Atatürk'ün düşünce ve kişilik yapısının oluşumunda, Tevfik Fikret'in ne derecede büyük bir rol oynadığını açıklamaya, verilen bu örnekler yeterli gelir. Ama, Atatürk'e yakın olmuş kimi kişilerden günümüze ulaşmış bazı anılar vardır ki, O'nun Fikret'e verdiği değeri ve duyduğu hayranlığı bütün açıklığıyla gözler önüne serer:

12 Enver Ziya Karal, *Atatürk ve Devrim*, Ankara, 1980, s. 9.

13 S.K. Karaalloğlu, a.g.e., s. 159.

14 Şu eserlere bkz.: Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, İstanbul, 1967, s. 30; Asım Gündüz, *Hatıralarım*, İstanbul, 1973, s. 15 ve d.

15 Bkz.: Şükrü Tezer, *Atatürk'ün Hatıra Defteri*, TTK yay., Ankara, 1972, s. 72; yine bkz.: Ş. Turan, a.g.e., s. 7.

16 *Atatürk'ün Özel Kütüphanesinin Kataloğu*, Millî Ktb. Gn. Md. yay., Ankara, 1973; yine bkz.: Ş. Turan, a.g.e., s. 8.

17 Bkz.: Ş. Turan, a.g.e., s. 8.

18 S.K. Karaalloğlu, a.g.e., s. 150.

Mehmet Akif (Ersoy)'in ölümünde, ona resmî merasim yapılmadı diye, bazı gençler hareketlerde bulunurlar. Atatürk gençler arasına gelir, teessürlerini bildirir. Daha sonra Atatürk gençlere, Tevfik Fikret'in büyüklüğünü ortaya koyan şu konuşmayı yapar:

- "Gençler, sorarım size; bu milletin ve memleketin şan ve şerefle medenî dünya milletleri arasında yaşayabilmesi için lâzım gelen herşeyi yazan, düşünen ve hayatını feda edenlerin başında kim gelir?"

Gençler cevap verirler:

- "Hamit".

- "Hayır".

- "Namık Kemal".

- "Hayır".

- "Ziya Gökalp!"

- "Hayır bilemediniz". Ve Atatürk kendisine has Rumeli şivesiyle cevap verir:

- "Fikret be çocuklar, Fikret be çocuklar". Ve sırasıyla Ferdâ'yı, Sis'i ezbere okur ve şiirlerin tahlilini yapar. En sonunda da sözlerini şöyle bitirir:

- "O, bizden çok ilerisini gören bir insandı. Ne yazık ki biz ona hâlâ yetişemedik"¹⁹.

Yine Çankaya'da, Atatürk'ün sofrasında bulunan davetlilerden birisi, edebiyat üzerine konuşulurken, Fikret'in iyi bir şair olmadığını söyleyecek olur. Atatürk büyük bir iğbirarla kaşlarını çatarak, Fikret'ten şu dizeyi okur:

Milyonla barındırdığın ecsâd arasından,

Kaç nasiye vardır çıkacak; pak ü dırahşân.

Dize; "milyonla sakladığın cesetler arasından alını temiz ve pırıl pırıl çıkacak olan kaçtır?" anlamına gelmektedir. Dizeyi okuduktan sonra Atatürk hiddetle devam eder: "O, karanlıklar içinde bir nuş gören ve halkını o nura doğru götürmeye çalışan Fikret bu feryadı koparırken, sizler nerelerdeydiniz? Niçin içinizden kimse O'nun gibi feryat etmedi? Ben Fikret'e yetişemedim. O'nun sohbetinden istifade edemedim... Fakat O'nun bütün eserleri-

19 A.g.e., ss. 157-158.

ni okudum. Birçoğu da ezberimdedir. O, hem büyük bir şair, hem de büyük bir insandır. Efendiler! Zaten parmakla gösterilecek kadar az olan büyük adamlarımızı küçültmeye kalkışmayalım"²⁰.

Atatürk'e ait bazı sözlerle, Tevfik Fikret'in bazı dizeleri arasında, şaşılacak kadar büyük benzerlikler vardır. Hakkı üstün tutan, bilimi rehber alan; çalışmayı öğütleyen; müstebide karşı direnmeyi, kadına insan olma onurunu kazandırmaya çalışan; bütün ümidini gençliğe bağlayan Fikret'in dizeleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün bazı sözlerinin kaynağı olmuştur. Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda Fikret'in önemli rolünü ortaya koymaya yarayacak bazı örneklerle, bu benzerliği saptamakta büyük yarar bulunmaktadır.

Tevfik Fikret:

Kimseden ümid-i feyz etmem, dilenmem perr ü bâl,
Kendi cevvim, kendi eflakimde, kendim tariim.
İnhina, tavk-ı esaretten girândır boynuma,
Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim²¹.

Atatürk:

"Hiçbir zaman hatırınızdan çıkmasın ki, cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister".

Tevfik Fikret:

Haktadır, haktır en büyük kuvvet,
Ey yarının inkılâb ordusunda çarpışacak kahraman,
Öğren işte: Kuvvet Hak,
Zulmün topu var, güllesi var, kal'âsı varsa,
Hakkında bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.
Haksızlık eden başları bir gün koparırlar.

Atatürk:

"Şunu benimsemek gerekir ki, dünyada bir hak vardır. Ve hak gücün kat

20 A.g.e., s. 154.

21 "Kimseden ilham ümid etmem, kol kanat gerilmesini istemem. Kendi çekirdeğimle, kendi gökyüzümden kendim görünürüm. Eğilmek, boynuma geçecek esaret gerdanından ağırdır. (Ben) düşüncesi özgür, bilgisi özgür, vicdanı özgür bir şairim".

kat üstündedir".

Tevfik Fikret:

Birşey ki akla, mantığa uyar o dindir,

Hayatta en hakiki mürşit, ilimdir.

Atatürk:

"Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlimin dışında mürşit aramak gaflettir, dalâlettir, cehalettir".

Tevfik Fikret:

Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer.

Atatürk:

"Hanımlarımız, hatta erkeklerimizden daha münevver olmalıdır. Eğer milletin hakiki anası olmak istiyorlarsa. Burada Fikret'in cümlece malum olan bir sözünü hatırlatırım:

Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer".

SONUÇ

Buraya kadar anlatılanlardan çıkarılacak sonuç şudur: Tevfik Fikret, Mustafa Kemal'in en çok etkilendiği Türk edip ve düşünürlerinden birisidir. O; "Ben inkılâp ruhunu ondan aldım", "Tevfik Fikret'i tanıyanlar, benim ne yapmak istediğimi kavrayacak kimselerdir" sözleriyle, ilham aldığı kişilerin başında, Fikret'in geldiğini vurgulamıştır. Hatta o kadar ileri gidebilir ki, Tevfik Fikret: "Ey feza-yı ferdânın küçük güneşleri; artık birer birer uyanın" diye seslenirken, gelecekte Mustafa Kemal Atatürk gibi bir Türk evladının doğmasını istemiş ve Mustafa Kemal Fikret'in dediklerini ve davranışlarını doğrulayan Türk genci olmuştur demek, hiç de mübalâğa olmaz. Bu nedenle, Türk İnkılâbı'nın düşünce evrelerinde, Tevfik Fikret'in düşünceleri, yeri doldurulamaz derecede büyük rol oynar.

Bu konuyu, Tevfik Fikret ve Namık Kemal'in anısına yazmış olduğum bir şiirimle noktalamak istiyorum:

NAMIK KEMAL İLE TEVFİK FİKRET'E

Kalemleri kılıçtan da keskindi,

Şiirleri bize güç ve ruh verdi.

Namık Kemal ile, O Tefvik Fikret,
Zulmün pençesinde inlerken millet,
Özgürlük ve adalet istediler,
Biz hür yaşar, hür ölürüz dediler.

Atatürk onlardan ilham almıştı,
Kuleli'deyken aklında kalmıştı,
O çok ünlü beyti, Namık Kemal'in.
Ö'nunla içti Atatürk, andını istiklâlin.
Unutulmaz Fikret ve Kemal adı,
Onlar bize özgürlük aşladı.

Aşyan'dan Fikret sesleniyor bak,
Bolayır'dan Namık Kemal muhakkak,
Diyorlar ki bize, özgür olunuz,
Her an ilme açık olsun yolunuz.

M. Vehbi Tanfer

İzmir, 11 Aralık 1990